

Madis Mülleri avasõnad

seminaril „Me peame rääkima rahapesust: tõhusam võitlus ja toimivad pangateenused”

15. septembril 2020 Eesti Pangas

Head kuulajad, head esinejad!

Mul on hea meel, et meil on võimalik täna sellist arutelu korraldada nii, et vähemalt osa meist on kogunenud ka Eesti Panga ruumidesse. Tegemist on järjekordse seminariga sarjast, mille eesmärk on käsitleda Eesti majanduse ja finantssektori jaoks tähtsaid teemasid ning pakkuda aruteluplatvormi ekspertidele väljastpoolt keskpanga. Rahapesu tõkestamisega seotud teemadel pidasime esimese avaliku arutelu juba 2019. aasta märtsis. Eelmise aasta novembris toimus aga rahvusvaheline seminar pensionisüsteemi muudatuste teemal. Nüüd siis räägime taas rahapesu tõkestamisega seotud küsimustest, aga seekord veidi laiemalt, muuhulgas ka pangateenuste kättesaadavuse vaatenurgast.

Tänase seminari korraldamise mõte hakkas meil idanema avalikkuses järjest valjemaks muutunud nurina tõttu, et pangateenuste kättesaadavus on Eestis märkimisväärselt halvenenud. Oleme juba paari aasta jooksul lugenud uudiseid ettevõtetest, kelle pangakontod on suletud, ja klientidest, kes on pahased seetõttu, et pangad küsivad neilt üha rohkem infot. Vähem on mõistagi olnud võimalik kuulda pankade selgitusi konkreetseid kliente puudutavate otsuste kohta, kuna kliendiinfo on konfidentsiaalne ja pank ei saa üksikjuhtumeid kommenteerida. Ma usun, et õigus on mõlemal poolel. Ilmselt on palju kliente, kellele teenuse pakkumisest loobumine ongi ainuõige samm. Teisalt on ju ka ettevõtteid, kelle äril rahapesuga mingit pistmist pole ja kelle teenindamist põhjalikuma riskikontrolli puhul saaks jätkata.

Oleme kuulnud arvamusi, et mure pangateenuste kättesaadavuse pärast varjutab investorite silmis Eesti ärikliimat ja atraktiivsust. Oleme Eesti Pangas proovinud ka makronäitajate põhjal leida märke selle kohta, kas tähtsad investeeringud on jäänud Eestisse tulemata. Seda, millised projektid või investeeringud oleksid veelgi soodsamatel asjaoludel Eestisse jõudnud, on muidugi raske hinnata. Kindlasti aga ei paista andmetest, et välisinvestorite poolt viimastel aastatel Eesti ettevõtetesse tehtud omakapitaliinvesteeringute maht oleks vähenenud.

Peame tunnistama, et pankadele seatud ootused on kohati vastuolulised või siis vähemalt väga ambitsioonikad. Eesti riik on deklareerinud, et meie finantssektoris peab kehtima rahapesu suhtes nulltolerants. Kuna teame, et rahapesuriskide juhtimine ei ole pankades varem olnud piisaval tasemel, siis peabki uute ootuste täitmine loogiliselt tähendama klientide palju rangemat kontrolli ja riskantsetest kliendisuhetest loobumist. Teisalt on mõistagi murekoht see, kui pangateenused muutuvad kättesaamatuks ettevõtetele, kes tegutsevad valdkonnas, milles pangad tajuvad rahapesuriske liialt kõrgena ning keelduvad seetõttu kontot avamast ka ettevõttele, kes tegelikult ühegi reegli vastu eksinud ei ole.

Kokkuvõttes ootame ühiskonnana pankadelt ja tegelikult teistelki finantssektori ettevõtetelt väga täpse tasakaalu leidmist. Kõigepealt peavad pangad suutma viia rahapesuriski Eesti finantsüsteemis miinimumini. Samuti peavad nad suutma piisavalt nutikate ja täpselt sihitud kontrollimeetmetega tagada selle, et seaduskuulekad kliendid saaksid liigsete probleemideta ligipääsu finantsteenustele, mis on tänapäeval ettevõtluse jaoks hädavajalikud.

Võimaliku rahapesuga seonduvad probleemid puudutavad mitte üksnes finantssektorit, vaid kogu Eesti majandust. Rahapesuriskide juhtimisel tajuvad libastumist kõige vahetumalt muidugi pangad, kelle jaoks võivad eksimused pöörduda piirangutega dollarites arveldamisele, rahatrahviga või lausa tegevusloa kaotamisega. Need eksimused on tekitanud mainekahju kogu Eesti riigile ja põhjustanud ettevõtetele probleeme finantsteenuste kättesaadavusega. Seega on võimalikult heade lahenduste leidmine riskide targaks juhtimiseks mitte ainult pankade, vaid ka Eesti ettevõttele ja laiemalt kogu riigi huvides. Rahapesu tulemuslik tõkestamine ilma õiguskuulekate klientide pangateenuseid piiramata on eesmärk, mis eeldab väga mitme osapoole senisest paremat ühispingutust.

Kuigi meie tänane seminar on Eesti-keskne, on rahapesu globaalne probleem ning sarnased arutelud toimuvad teisteski riikides. Eestis oleme paraku saanud oma eksimustega ka kahetsusväärset palju rahvusvahelist tähelepanu. ÜRO andmeil võib üleilmases mastaabis rääkida rahapesu aastamahust suurusjärgus 2–5% SKPst ehk 800 miljardit kuni 2 triljonit USA dollarit. Terve rida juhtivaid panku erinevates riikides on viimastel aastatel saanud karistada ebapiisava tõsidusega suhtumise eest rahapesu tõkestamisse. Kui me vaatame Eesti pankasid läbinud piiriüleste maksete kogukäivet, siis see ei tundu rahvusvahelises võrdluses ebaloomulikult suur. Siiski teame tagantjärele, et osa maksetest on tehtud klientide nimel, kelle tausta poldud piisavalt kontrollitud ja kellele ei oleks pidanud teenuseid pakkuma.

Me ei ole Eestis rahapesuskandaali puhkemise järel ja tegelikult juba ka enne seda jõude istunud. Tehtud on palju ja tõesti palju on viimastel aastatel ka muutunud. Riigi tähelepanu rahapesuriskile on kasvanud – senisest suuremat ressursi on sellesse panustanud erinevad ametkonnad alates finantsinspeksioonist ja rahapesu andmebüroost. Mõistagi on kasvanud ka pankade tähelepanu riskidele ja kordades suurenenud vastavuskontrolli üksuste suurus ja eelarve. Eesti pangad ei teeninda enam kõrge rahapesuriskiga riikidest pärit kliente, kes ei suuda oma raha päritolu ja rahaülekannete sisu põhjalikult tõendada.

Kindlasti saame teha veel enam. Alles hiljuti saime Euroopa Komisjonilt märkuse riigipõhiste soovitude kohta, mis suunab meid rahapesu vastases võitluses veelgi rohkem pingutama. Jäime hätta rahapesu tõkestamise viimase direktiivi õigeaegse ülevõtmisega. Järgmisel aastal ootab aga Eestit ees Moneyvali hindamine, mis annab sõltumatu hinnangu meie suutlikkusele Eesti finantssüsteemis rahapesu tõkestada. On väga tähtis, et me selle testi edukalt läbiksime.

Eesti Pangas oleme alustanud koostööd rahapesu andmebürooga, et täpsustada loodava analüüsikeskuse andmevajadust ja luua lahenduse, milles saaks rahapesu andmebüroo jaoks vajaliku aruandluse edastamiseks kasutada Eesti Panga infrastruktuuri ning vältida dubleerivaid andmevooge ja üleliigset halduskoormust pankadele.

Koostöös finantsinspeksiooniga oleme äsja valmis saanud uue rakenduse rahapesuriskide seiramiseks, mis tugineb andmetele, mida Eesti Pank kasutab maksebilansi koostamiseks. See võimaldab kasutada uusimaid masinõppelahendusi maksete liikumise analüüsimiseks ja võimalike rahapesustrite tuvastamiseks.

Nüüd sellest, kuhu tahaksime tänase aruteluga jõuda. Lühidalt – parema üksteisemõistmiseni ja parema koostööni. Proovime näiteks leida vastuseid küsimustele, nagu *Millele peaksid ettevõtjad tähelepanu pöörama, et mitte riskida pangateenustele juurdepääsu kaotusega? Mida saaks teha riik, et klientide taustakontrolli tegemine ja riskide hindamine oleks pankadele vähem kulukas ja klientidele vähem kurnav, et info oleks paremini kättesaadav? Mida veel või teistmoodi saaksid teha pangad? Millised võiksid olla targemad ja efektiivsemad lahendused rahapesu tõkestamiseks?*

Tõrgeteta toimivad pangateenused ja vabanemine halvast varjust, mille rahapesu skandaalid Eestile on jätnud, on meie kõigi ühine huvi.

Soovin meile sisukat arutelu ja loodan, et jõuame võimalikult konkreetsete ettepanekuteni selle kohta, mida me saaksime üheskoos tulevikus rahapesuriskide juhtimisel veel paremini ja teisiti teha.